

sofisticirana oblika strukturnega kriminala s to prednostjo, da ni zaznan kot kriminal, temveč kot povsem legitimna stvar. Če bi vzeli za primer zgolj najhujšo obliko kriminalnega dejanja – odvzem človeškega življenja – bi kapitalizem in terorizem bolj enakopravno sodelovala v tekmi doseganja večjega zla. Postavilo bi se namreč vprašanje, kaj bolj ogroža življenja ljudi? Ali nekaj tisoč naključnih prestrašencev, ki vsako leto postanejo žrtve teroristov, ali nekaj milijonov delavnih prestrašencev, ki umrejo v delovnih nesrečah, za posledicami slabih delovnih pogojev in stresa na delovnem mestu ter ostalih zahtev sodobnega potrošniškega načina bivanja delavcev, zaradi katerega zbolijo oziroma se začnejo kontinuirano uničevati v *ekonomsko učinkovitem* ritmu življenja (oziroma umiranja), hranjenja (oziroma zastrupljanja s hitro hrano) in podobno? Enostavna matematična operacija seštevanja poda nedvomen rezultat, ob tem pa je potrebno poudariti, da bi bilo tudi žrtev terorizma manj ali celo nič, če bi celoten sistem človeške produkcije in potrošnje deloval drugače. To pa se ne bo zgodilo, dokler bodo morali biti ljudje pri svojem delu najprej podložni, ne pa kreativni in dokler bo delo veljalo za osnovno pravico in dolžnost. Delo namreč ukinja svobodo in prek šole disciplinira že otroke, da zrastejo v *pametne* odrasle (več znaš, bolj te lahko izkoriščajo), in da so kljub razvoju tehnologije, ki danes ljudem pravzaprav omogoča, da bi delali veliko manj kot včasih, pripravljeni delati več na račun svojega prostega časa. Stanje nedela je zatorej ob vsem tem treba še čim hitreje, dražje in čim bolj učinkovito preživeti, da bi lahko spet delali. Globokoumen nasvet staršev: “Pridno se uči, da ti ne bo treba delati,” bi se v resnici moral glasiti: “Pridno se uči, da boš lahko nenehno delal.”

V zadnjem poglavju se Kanduč loti problematike družine, partnerskih razmerij, otrok in nasilja. Ta del knjige bi brez večjih težav lahko predstavljal samostojno izdajo, saj je vsebinski prelom med prvima dvema in tretjim poglavjem nekoliko preveč očiten, ob tem pa se nekatere avtorjeve ideje začnajo tudi ponavljati. Kljub temu avtorju ni mogoče očitati zniževanja tempa pritegovanja bralcev/bralk z zanimivim, a v slovenskem prostoru žal redkim načinom pisanja. Knjiga je vsekakor primerna za vse, ki jih zanima kritika sodobne družbe, ki iščejo navdih za glodanje njenih *gnilih stebrov*, ki si želijo bolje razumeti, zakaj se včasih znajdejo v *gnusnih položajih*, a se jim upira poseči po dolgočasnih, samoreprezentiranih visokoznanstvenih socioloških delih, saj ob branju radi tudi uživajo.

Valentina Hlebec

**Jože Ramovš: Kakovostna starost – Socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka, SAZU, 2003
582 strani (ISBN 961-6128-25-6), 8.600 SIT**

Obsežno monografijo Jožeta Ramovša o kakovostni starosti je izdal *Inštitut Antona Trstenjaka*, ki se že vrsto let ukvarja tudi s problematiko starejših, predvsem z ustanavljanjem in vodenjem medgeneracijskih skupin za kakovostno starost in osebno družabništvo z osamljenimi starimi. Avtor je socialni delavec, ki se praktičnemu in raziskovalnemu delu s starejšimi predaja že dobrih petnajst let. Sedaj dela kot raziskovalec in predstojnik na Inštitutu Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno in kot profesor za predmetno področje zasvojenosti na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. Objavil je številne poljudne, strokovne in znanstvene prispevke s področja preventivnega dela z mladimi, družino in starimi ljudmi, medgeneracijskih odnosov, priprave na kakovostno starost ter problematike zasvojenosti.

Monografija je zastavljena zelo ambiciozno, saj s skoraj 600 stranmi opisuje praktične in teoretske vidike socialnodelavske obravnave starih. Prvi del knjige je namenjen opredelitvi kakovostne starosti. V štirinajstih poglavjih avtor najprej definira pojem kakovostne starosti, opozori na tabu

starosti in marginalizacijo starih ljudi. Sledi opredelitev večdimenzionalnega modela celostne podobe starostnika in njegovih potreb ter možnosti in življenjskih nalog v starosti. V naslednjem poglavju je predstavljen koncept socialnih omrežij in iz njih izhajajoča vpetost posameznika v vsakdanje življenje in okolje. Socialni patologiji in staranju je namenjen manjši obseg, saj tudi patološki pojavi v starosti predstavljajo le majhen drobec življenjske mavrice. V poglavju, ki sledi, so navedeni demografski podatki o staranju prebivalstva v svetu in pri nas. Naslednja štiri poglavja pa so namenjena sistematični predstavitvi priprave na starost. Avtor začne s tem, kako naj se posameznik pripravlja na kakovostno starost in nadaljuje s pripravo države in civilne družbe na vse večje število starostnikov. Nato so predstavljeni sodobni programi za kakovostno starost kot so: starostna pokojnina, programi in organizacije za samostojne ljudi v tretjem življenjskem obdobju (za zaposlitev in delo, za medsebojno povezovanje starostnikov, za izobraževanje, rekreacijo in šport, za potovanja, počitnice in razvedrilo, za medgeneracijske odnose, za pripravo za upokojitev, za stanovanjske zadrage ali stanovanjske skupine), pomoč na domu in drugi programi za delno samostojne stare ljudi (usposabljanje družine s starim družinskim članom, pomoč in nega na domu, zagovorništvo in inšpekcijske službe za preprečevanje nasilja nad starimi ljudmi, centri za pomoč na daljavo, varovana stanovanja), programi za popolno oskrbo v starosti (domovi za stare ljudi, oskrbniške družine, dnevno varstvo in hišne skupnosti), programi za pomoč v sklepnem obdobju življenja, programi in organizacije za razvoj gerontologije in ozaveščanje prebivalstva o kakovostnem staranju ter krajevni medgeneracijski centri. Štirinajsto poglavje je v celoti namenjeno mreži medgeneracijskih programov za kakovostno staranje na področju medčloveških odnosov.

Drugi del knjige je namenjen teoretični zasnovi socialnodelavske gerontologije in gerotagogike. Avtor najprej opredeli socialni imunski sistem z navezavo na socialne težave in stiske, posameznikove socialno imunske sposobnosti in pripravljenost na samopomoč. V naslednjem poglavju govori o namenu prostovoljskega dela ter načinih in problemih, s katerimi se soočajo prostovoljci. Sledita metodično in teoretično poglavje. V metodičnem poglavju so predstavljeni načini dela v socialnodelavski gerontologiji, od dela s posameznim človekom do skupinskega in skupnostnega dela. V teoretskem poglavju avtor na prvo mesto postavi judovsko-krščansko izročilo in kulturno izročilo o starosti v umetnosti. Temu sledita dve teoretični izhodišči avtorjeve zasnove socialnodelavske gerontologije, tj. personalistična filozofija in izbor treh avtorjev s področja socialne psihologije. Knjiga se zaključí s pregledom izbora slovenskih avtorjev s področja gerontologije.

Obsežna monografija je po daljšem časovnem obdobju prva, ki se celovito in vsestransko ukvarja s tematiko starosti na področju socialnega dela. Avtor želi oblikovati način socialnega dela s starostniki, katerega osnovno vodilo je verovanje kot temeljna človeška kategorija in krščanska veroizpoved kot prevladujoča v ožjem in širšem socialnem prostoru v Sloveniji. Med miselnimi viri tako zasnovane gerontologije sta navedena na prvem mestu *Sveto pismo* in izbor literarnih del, na drugem mestu pa znanstveni avtorji s področja filozofije in psihologije (str. 433). Pohvalno je, da avtor to svojo sicer legitimno utemeljitev knjige na krščanstvu eksplicitno izpostavi. Velja pa z nekaj družboslovno kritične note tudi dodati, da takšen pristop vendarle vnaša določeno mero ideološke pristranosti, s katero se marsikateri družboslovec, socialni delavec ali tudi starostnik – uporabnik ne bi strinjal. Sprašujemo se, ali utemeljevanje socialne gerontologije in socialnega dela s starostniki na sicer večinski veroizpovedi (avtor izpostavlja podatek, da se je v zadnjem popisu 61,1% prebivalcev opredelilo, da so krščanske veroizpovedi), resnično vzpostavlja odprt človeški dialog in plodno sodelovanje med kristjani, pripadniki ostalih slovenskih verskih skupnosti in nevernimi, ali pa morda potencialne uporabnike socialnovarstvenih storitev deli na večinske in manjšinske? Zastavlja se vprašanje, ali potemtakem za domnevno ostalih 40% prebivalcev potrebujemo laično socialno gerontologijo? Ne pozabimo tudi na druge veroizpovedi. V današnji kulturno in svetovno nazorsko čedalje bolj raznoliki družbi pripadnost večinski kulturi,

religiji, svetovnemu nazoru, etniji ipd. ne more biti dovolj dober razlog za utemeljevanje storitev, ki so namenjene celotni populaciji. Javna mreža ponudnikov storitev mora biti namenjena vsem, tako verujočim kot tudi neverujočim. Sodobno socialno delo v Sloveniji naj bi bilo utemeljeno na teoretskih in praktičnih izhodiščih (na primer Arnold & Poštrak: *Uvod v socialno delo*, 2003; Zaviršek & Zorn & Videmšek: *Inovativne metode v socialnem delu*, 2002), ki presegajo enostranske, pa čeprav večinske ideološke usmeritve.

Najbolje zasnovani in napisani sta poglavji o sodobnih programih za kakovostno starost v Sloveniji in mreži medgeneracijskih programov za kakovostno starost. Obe poglavji podajata sistematičen pregled obstoječih programov v našem prostoru ter njihovih prednosti in pomanjkljivosti. Vendar bi si bralec želel večjo natančnost pri uporabi posameznih izrazov in navajanju virov. Za vrednotenje storitev, ki jih nudijo centri za pomoč na daljavo, so bile v zadnjih desetih letih narejene kar tri evalvacije, katerih rezultati so bili objavljeni tudi v delih, ki jih avtor sicer navaja v drugih poglavjih monografije, ne pa tudi v poglavju o sodobnih programih za kakovostno staranje (na primer Hojnik-Zupanc: *Samostojnost starega človeka v družbenoprostorskem kontekstu*, 1999 ali Hojnik-Zupanc & Kramberger: *Organizirana pomoč na domu za stare ljudi v Ljubljani*, 1996). Kljub izčrpnemu naboru literature bralec mestoma pogoša pregled sodobnejših, tudi domačih virov s tega področja. Tako denimo pri preučevanju socialnih omrežij med novejšimi viri v tekstu najdemo prepogosto samo avtorjeve vire, čeprav je bilo na tem področju v zadnjih dvajsetih letih objavljenih kar nekaj znanstvenih publikacij (na primer Igljič: *Egocentrične socialne mreže*, 1988; Hojnik-Zupanc: *Samostojnost starega človeka v družbenoprostorskem kontekstu*, 1999; Dragoš: *Socialne mreže in starost*, 2000), narejenih več raziskav in številne diplomske naloge.

Ambiciozno zastavljena monografija je objavljena v času, ko se položaj starostnikov v slovenski post-tranzicijski družbi ponovno izpostavlja. Zagotovo je bila objavljena ob pravem času, saj kljub vse večjemu številu objavljenih parcialnih del, manjkajo celovite publikacije, ki bi se sistematično ukvarjale s problematiko staranja in starostnikov. Vsekakor je to delo, ki ga bo, ne glede na omenjene omejitve, prebral vsak, ki se s problematiko staranja poljudno, strokovno ali znanstveno ukvarja.

Ilija Tomanič

**Tomo Korošec, Monika Kalin Golob, Simona Zatler, Melita Poler, Maca Jogan, Gregor Tomc: Razžalitve v tiskanih medijih. Ljubljana: Založba FDV, zbirka Znanstvena knjižnica, 2002
164 strani (ISBN 961-235-099-X), 2.500 SIT**

Zbornik *Razžalitve v tiskanih medijih* osvetljuje del zaskrbljujoče medijsko pravne prakse poosamosvojitvenega obdobja, tj. razraščanje števila »medijskih tožb« zaradi razžalitev, žaljivih obdolžitvev in obrekovanj na eni, ter visok delež oprostilnih sodb oziroma dopuščanja javnega žaljivega izražanja novinarjev na drugi strani.

Kot vzrok za nizko stopnjo jezikovne kulture javne besede in permisivno sodno prakso se kaže predvsem pomanjkanje demokratične prakse javne kritike in njene pravne zaščite, vendar opotekajoči koraki mlade demokracije in njenih organov razmaha obravnavanega pojava vsekakor ne morejo (ne smejo) opravičiti. Kot avtorji prepričljivo dokazujejo, je slovenska sodna praksa v devetdesetih »jezikovno gorjačenje« novinarjev dopuščala tudi v primerih, ko je bila žaljivost besedila (s pomensko-stilnega vidika) nesporna. Kot pravi Korošec, se vsiljuje sklepanje »da se sodni senati skoraj vedno izogibajo obsodilnih sodb, da se ne bi izpostavili očitku, da zatirajo svobodo izražanja in dušijo prepotrebno družbeno kritiko« (str. 6). Tovrstno interpretacijo (in s